

# CONTRACTUL DE ÎNTREȚINERE - ACT NUMIT ÎN PROIECTUL CÔDULUI CIVIL

Avocat Mihaela Mihai  
Avocat drd. Ana-Maria Nistor

*Le contrat d'entretien créé par la pratique et développé par la jurisprudence devient, dans la lumière du projet du nouveau Code civil, un contrat nommé, une institution avec des règles bien définies. Même si les situations des parties en deviennent plus claire et leurs charges plus simples grâce aux normes qui viennent régir la manifestation de volonté en ce qui concerne chaque clause, en même temps l'exécution de leurs obligations en deviendra plus difficile car la loi exige un certain lieu pour les exécuter; un contenu bien défini de leurs tâches. De plus le projet place les créateurs et les débiteurs dans l'impossibilité de résilier le contrat si l'autre partie n'exécutait pas l'obligation qui lui revient.*

1. Codul civil român a reprezentat „cheia de boltă” a sistemului juridic român și a asigurat stabilitatea circuitului civil fiind singurul act normativ care nu a suferit modificări esențiale odată cu schimbarea regimurilor politice care s-au succedat în cei peste 140 de ani de la adoptare. Totuși modificările intervenite în ultimele decenii la nivel economic, politic și social au determinat necesitatea creării unui instrument juridic eficient care să răspundă cerințelor societății contemporane. Proiectul noului Cod civil reglementează pentru prima dată atât contracte care anterior cunoscuseră consacrare numai în materie comercială – contractul de transport, de conșignație, de expediție, cât și contracte care anterior făceau parte din categoria celor nenumite creații ale practicii judiciare și literaturii de specialitate. Des întâlnit, apărut în practică, dezvoltat de aceasta, de doctrină și jurisprudență, lipsit de norme care să îi determine definiția și conținutul contractul de întreținere ridică probleme pe de o parte datorită dificultății cu care este delimitat de contracte asemănătoare cum ar fi vânzarea cumpărarea, în cazul în care bunul se înstrăinează în schimbul unei sume de bani și a întreținerii, sau donația cu sarcini, pe de altă parte datorită necesității determinării regulilor aplicabile: cele ale contractului în general sau cele ale contractelor înrudite.

Răspunzând necesității existenței unui sistem unitar de reguli aplicabile contractului de întreținere proiectul noului Cod civil redefiniște această noțiune stabilind criteriile care o delimitează de contractele similare și îi determină specificul atât în ceea ce privește condițiile de existență, cât și în ceea ce privește efectele. Chiar dacă și anterior se subînțelegea că întreținerea urma a fi prestată pe toată durata vieții creditorului în proiectul noului Cod civil acest aspect este subliniat chiar în denumire „contractul de întreținere pe viață”. Precizarea este esențială având în vedere caracterul aleatoriu al contractului și anume imposibilitatea cunoașterii momentului până la care este datorată prestația.

2. În reglementarea propusă contractul dobândește caracter solemn, art 1721 prevăzând ca și condiție de validitate încheierea contractului în formă autentică. În sistemul Codului civil actual pentru încheierea acestui contract este suficient acordul de voință al părților, în conformitate cu principiul consensualismului. Forma actului autentic este respectată și în prezent dar ea nu este impusă de importanța contractului, ci este determinată de natura bunului înstrăinat, contractul privind de regulă și un teren. Considerăm că forma autentică se impune datorită importanței actului dată de efectele produse față de părți

ducând la ieșirea din patrimoniul creditorului a unor bunuri de valoare mare și la grevarea patrimoniului debitorului pentru viitor cu o obligație ce poate depăși emolumentul cules.

Pe lângă această condiție privind forma exprimării acordului de voință, proiectul Codului civil mai aduce un element de noutate cu privire a condițiile de validitate. Spre deosebire de situația prezentă când disp. art. 1645 nu sunt aplicabile contractului de întreținere, supus regulilor ce guvernează contractul în general, neexistând posibilitatea aplicării principiilor contractului de rentă viageră, reglementarea propusă prevede expres în art.1722 ca și condiție suplimentară de validitate pentru ambele contracte, atât rentă cât și întreținere, faptul că acestea rămân lipsite de efecte dacă la data încheierii contractului creditorul suferea de o boală din cauza căreia a murit în 60 de zile de la acea dată. Consecință normală a acestei dispoziții art.1722 coroborat cu art.1714 recunoaște dreptul moștenitorilor întreținutului de a cere restituirea bunului ieșit în baza unui asemenea contract din patrimoniul autorului lor. Se instituie astfel o prezumție legală absolută de nulitate a contractului în favoarea moștenitorilor.

În prezent, pentru a putea obține constatarea nulității contractului, trebuie făcută dovada că debitorul întreținerii a avut cunoștință de moartea iminentă a creditorului. Riscul de pierdere pentru el ar fi inexistent ceea ce ar duce la lipsa cauzei imediate a contractului *alea*. O soluție nouă este propusă și cu privire la prestația creditorului întreținerii și anume bunul care poate fi transmis. Dacă anterior întreținerea putea fi obținută fie în schimbul transmiterii unui bun, fie în schimbul plății unei sume de bani<sup>1</sup>, în proiect această opțiune este eliminată. Conform art.1720 prin contractul de întreținere se poate transmite de către creditor numai un bun. Pornind de la înțelesul noțiunii de bun în sistemul nostru de drept s-ar putea considera în consonanță cu practica judiciară constantă că textul legal prin care este arătat obiectul contractului de întreținere poate privi atât un bun cât și o sumă de bani, în mod generic în noțiunea de bun fiind incluși și banii ca titluri de valoare.

Considerăm că intenția legiuitorului de a elimina posibilitatea obținerii întreținerii în schimbul unei sume de bani este clară din simpla omisiune din definiția contractului a sintagmei „în schimbul unei sume de bani”, așa cum este menționată în prezent. În măsura în care se plătește o sumă de bani în schimbul întreținerii un atare contract urmează a fi calificat ca donație cu sarcină aplicându-i-se regulile specifice donației.

De asemenea este specificat în art 1720 că în schimbul bunului transmis creditorul este îndreptățit nu numai la întreținere prin asigurarea celor necesare- hrană, locuință, îmbrăcăminte, ci și la îngrijire ceea ce presupune prezența debitorului. Este de discutat în ce măsură această obligație de îngrijire implică prezența fizică a întreținătorului după cum părțile derogă sau nu de regula privind locul executării obligației.

**3.** În cazul contractului de întreținere astfel cum este reglementat de proiectul Codului civil în art 1723 alin.1 apare ca un element nou locul executării obligației. Dacă anterior în lipsă de convenție contrară a părților, ca excepție de la regula generală, întreținerea se presta la domiciliul creditorului<sup>2</sup>, pentru viitor se propune ca executarea să se facă la domiciliul debitorului, plata fiind cherabilă. Prevederea este rezultatul unei modificări de optică asupra locuirii în comun în cadrul contractului de întreținere, trăsătură considerată anterior ca fiind de natura contractului și care acum devine dreptul comun în materie. Această schimbare este evidentă pe de o parte din folosirea în chiar definiția contractului a sintagmei „întreținere și îngrijire” ceea ce implică necesitatea contactului permanent între creditor și debitor, conviețuirea lor, iar pe de altă parte din instituirea în

---

<sup>1</sup>Francisc Deak, *Tratat de drept civil – contracte speciale*, Editura Actami, București, 1998, p.456

<sup>2</sup>Francisc Deak, *op.cit.* p.461

favoarea creditorului a unui drept de abitație legal asupra locuinței debitorului, un drept particularizat prin aceea că posesia și folosința asupra locuinței aparține numai creditorului întreținerii nu și familiei sale –regula de drept comun în materia abitației. De asemenea considerăm că spre deosebire de dreptul de abitație obișnuit cel instituit conform art. art. 1723 alin.1, nu impune titularului său obligația de a plăti reparațiile de întreținere proporțional cu partea pe care o folosește. Dispoziția nu are totuși un caracter imperativ, ca atare părțile pot conveni ca executarea să se realizeze în alt loc, fără ca prin aceasta să fie afectată în vreun fel existența contractului. Astfel deși obligația ce-i revine debitorului este una esențialmente personală în senul că ea nu poate fi transmisă ca atare, modalitățile concrete de executare rămân la aprecierea părților atunci când acestea nu locuiesc împreună. Considerăm că spre exemplu în cazul în care debitorul înțelege să încheie la rândul său un contract de prestări servicii cu o terță persoană în vederea executării obligației sale inițiale rezultate din contractul de întreținere, acest lucru este permis, dar numai în măsura în care operația nu implică absența totală a contactului întreținătorului cu cel întreținut, întrucât ar fi afectat astfel caracterul personal al obligației ce îi revine. Soluția este acceptată și în sistemul Codului civil, practica judiciară admitând că obligația de întreținere a fost executată chiar dacă nu personal de către debitor ci de o rudă sau o terță persoană atâta vreme cât aceștia au înțeles să execute în numele întreținătorului<sup>3</sup>.

4. Considerăm că drepturile creditorului nu sunt lezate în nici un fel, întrucât el a consimțit la acest mod de executare a contractului, ce implică o prezență redusă a întreținătorului la domiciliul său. Dealtfel, o eventuală încercare de a stabili care este frecvența necesară a prezenței întreținătorului la domiciliul întreținutului pentru a considera executarea contractului ca fiind totală ar fi un demers dificil și practic imposibil de finalizat, întrucât țin în mare parte de persoana contractanților și de condițiile concrete care au determinat încheierea contractului. Apreciem că o asemenea abordare a textului ce reglementează întinderea obligației de întreținere răspunde cerințelor impuse de principiul echității și are în vedere un anumit echilibru între prestații, care urmărit și de proiectul noului Cod civil. Nu ne referim la o echivalență a prestațiilor, căci prin natura sa actul este aleatoriu. Considerăm că soluția cadru propusă de proiectul codului civil este împovărătoare atât pentru creditor, care ar trebui să-și părăsească propria locuință, cât și pentru debitor obligat să asigure întreținutului condițiile avute anterior și conviețuirea în cadrul familiei sale.

În stabilirea întinderii obligației de întreținere reglementarea propusă are în vedere obligațiile ce revin debitorului nu numai cantitativ ci și calitativ stabilind în cuprinsul art 1723 ca întreținerea trebuie să fie potrivită cu valoarea bunului ce a fost transmis, ținându-se seama de vârsta și sănătatea creditorului. Se stabilește astfel pentru fiecare act de executare o echivalență între contraprestații, caracterul aleatoriu, posibilitatea de pierdere sau câștig fiind legată exclusiv de durata executării. Astfel dacă în anterior calitatea întreținerii trebuia raportată la modul în care și-ar fi executat obligația *pater familias*, în funcție de mijloacele debitorului, în viitor criteriile de evaluare sunt date de valoarea bunului transmis și de nevoile creditorului.

Mai mult este stabilit la nivelul normei legale art 1723 alin.3 că în cuprinsul obligației de întreținere sunt incluse îngrijirile și cheltuielile necesare în caz de boală, precum și cheltuielile de înmormântare. Considerăm că reglementarea propusă păstrează posibilitatea moștenitorilor creditorului de a solicita în cazul neexecutării de către debitor rezoluțiunea contractului, chiar dacă obligația în sine are un caracter personal. Sancțiunea rezoluțiunii

<sup>3</sup>T.S., s. Civ, dec.nrr.1711/1971, în Revista Română de Drept, nr.9/1971, p. 161-162

are un caracter patrimonial ca atare intervenirea ei are numai scopul restabilirii echilibrului patrimonial între părți<sup>4</sup>. Dacă neexecutarea privește numai suportarea cheltuielilor de înmormântare, distingem după persoana care a avansat suma de bani necesară. În cazul în care a fost avansată de către moștenitori aceștia au la dispoziție fie acțiunea în rezoluțiune, fie o acțiune născută *ex contractu* solicitând executarea pasivului succesoral constând în cheltuielile de înmormântare. Dacă suma a fost avansată de un terț acesta va avea la dispoziție numai o acțiune întemeiată pe îmbogățirea fără justă cauză. Este de asemenea consacrat expres în art.1723 alin.2 principiul suportării riscului contractului de către debitor, o recunoaștere a regulii stabilite și urmate cu consecvență de practica judiciară care a stabilit că întreținutul are dreptul de a cere executarea obligației de întreținere chiar dacă bunul a pierit atât timp cât cauzele pieririi nu îi sunt imputabile.

Tot cu caracter de protecție pentru creditor este prevăzută în art 1723 alin.4 interdicția debitorului de a-i pretinde acestuia prestarea unor servicii, dispoziție necesară în sublinierea faptului că locuirea în același imobil este prevăzută exclusiv în beneficiul creditorului.

5. Reglementarea propusă cuprinde de asemenea dispoziții cu caracter de protecție a terților vătămați prin stabilirea obligației de întreținere. În această categorie sunt incluși în prima teză a art 1725 moștenitorii rezervatari ai creditorului întreținerii, care nu mai au obligație de a dovedi că în realitate contractul de întreținere ascunde o donație deghizată, întreținerea fiind supusă reducățiunii liberalităților excesive. Având în vedere caracterul oneros al obligației de întreținere, care este de esența sa, apreciem că este necesară raportarea la emolumentul obținut de fiecare parte contractantă astfel încât această dispoziție legală nu și-ar putea găsi aplicare decât în măsura în care disproporția între contraprestații ar fi evidentă, indiferent de durata vieții creditorului.

A doua teza a articolului îi privește expres pe creditorii debitorului întreținerii care au la dispoziție o acțiune pauliană de drept comun în măsura în care prin prestarea întreținerii acesta și-ar crea o stare de insolvabilitate în dauna lor. Este însă necesară dovedirea întrunirii tuturor condițiilor pentru promovarea unei asemenea acțiuni.

În art.1726 alin.1 o nouă acțiune este definită și pusă la dispoziția unei categorii aparte de creditori ai debitorului întreținerii și anume cei cărora acesta le datorează alimente în temeiul legii, beneficiarii legali ai unui drept de întreținere. În măsura în care prin executarea unei obligații convenționale de întreținere debitorul s-ar lipsi de mijloacele necesare pentru îndeplinirea obligațiilor legale de aceeași natură legiuitorul stabilește prin art.1726 posibilitatea revocării contractului de întreținere în scopul degrevării debitorului de executarea acestei obligații astfel încât el să își poată folosi resursele în vederea executării legale. Având în vedere caracterul special al creanței pe care acești creditori legali o au față de debitor a fost instituită această acțiune derogatorie de la dreptul comun reprezentat de art.1725 stabilind reguli diferite și în ceea ce privește condițiile promovării acțiunii.

Astfel acțiunea în revocare specială poate fi utilizată conform art.1726 alin.2 chiar dacă nu există fraudă din partea debitorului întreținerii și indiferent de data încheierii contractului de întreținere, chiar și atunci când la data respectivă creditorul obligației legale de întreținere nu avea o creanță certă, lichidă și exigibilă împotriva debitorului ci numai dreptul de a solicita întreținerea dacă ar ajunge în stare de nevoie. Păstrând prerogativa creditorului de a putea solicita rezoluțiunea contractului în caz de neexecutare a obligației, reglementarea propusă aduce ca element de noutate posibilitatea înlocuirii de către instanța judecătorească a întreținerii cu o rentă viageră. Normele actuale recunosc posibilitatea

---

<sup>4</sup>Francisc Deak, op.cit. p.464

transformării executării în natură a întreținerii în plata periodică a unei sume de bani, dar ea are exclusiv caracterul unei sancțiuni împotriva părții care refuză executarea contractului în natură, fie debitorul care încetează să presteze întreținerea, fie creditorul care refuză să o primească<sup>5</sup>.

Art. 1727 stabilește că instanța are posibilitatea înlocuirii întreținerii cu o rentă în bani de egală valoare, temporar sau definitiv pentru două situații dacă prestarea sau primirea în natură ori conlocuirea nu mai pot continua din motive obiective (lit.a) sau dacă debitorul întreținerii moare (lit.b).

Este respectat caracterul *intuitu personae* al obligației de întreținere. Astfel la moartea debitorului, chiar dacă obligația se transmite moștenitorilor săi aceștia nu sunt obligați la executarea ei în natură, putând solicita înlocuirea cu o rentă fără a fi necesară întrunirea unei alte condiții. Posibilitatea de a solicita înlocuirea cu o rentă este recunoscută și creditorului. Dat fiind caracterul personal al obligației, nici el nu poate fi ținut să accepte executarea în natură din partea unei alte persoane decât cea avută în vedere la încheierea contractului.

6. Pentru neexecutarea culpabilă se propune în art.1728 o transformare a întreținerii în natură de asemenea judecătorească, dar particularizată, astfel renta nu va mai fi stabilită la o valoare egală cu cea a întreținerii, ci funcție de culpa reținută va fi majorată sau diminuată. Se instituie astfel o sancțiune mai puternică față de reglementarea actuală, cu scopul de a asigura pe cât posibil executarea obligației astfel cum a fost stabilită.

Pe lângă posibilitatea înlocuirii pe cale judecătorească a întreținerii cu o rentă este de asemenea posibilă înlocuirea pe cale convenției între părți. Cu titlu de diferență față de situația actuală în care înlocuirea pe cale judecătorească nu duce la înlocuirea contractului încheiat de părți, raporturile dintre ele rămânând a fi guvernate de regulile contractului de întreținere, în reglementarea noului Cod civil se precizează expres în art.1729 că în toate cazurile de înlocuire a întreținerii de către instanță devin aplicabile dispozițiile care reglementează contractul de rentă viageră. Pentru viitor se propune deci ca orice înlocuire a întreținerii cu renta fie convențională fie judiciară să ducă la stingerea vechii obligații existente între creditor și debitor și înlocuirea acesteia cu o nouă obligație. Pe de o parte sunt soluționate diferențele de opinie cu privire la regulile ce vor governa raporturile dintre părți atât în situația transformării convenționale când se consideră că novația obligației de întreținere într-o sumă periodică nu poate transforma raporturile dintre părți într-un contract de rentă, noii obligații fiindu-i aplicabile regulile generale care guvernează obligațiile civile, cât și în situații transformării judiciare când raporturile dintre părți rămâneau guvernate de regulile contractului de întreținere. Pe de altă parte prin această dispoziție se creează o situație mai grea creditorului care nu mai poate cere pe viitor rezoluțiunea contractului în cazul neexecutării culpabile (plata periodică a sumei), el fiind lipsit atât de această „garanție” cât și de orice altă garanție prevăzută în contractul inițial și care s-a stins.

De asemenea prin dispoziția inclusă în art.1729 creditorul pierde garanția insesizabilității, dreptul său născut din contractul de întreținere nefiind supus urmării, în vreme ce clauza de insesizabilitate este valabilă numai în cazul rentei stabilite cu titlu gratuit. Această modificare pe cale judecătorească a naturii contractului încheiat între părți considerăm că se impune a fi inclusă în categoria excepțiilor de la principiul forței obligatorii a contractului atâta vreme cât independent de voința acestora prin lege se dispune ca în situația imposibilității fie culpabile, fie obiective, de executare în natură a obligației de întreținere transformarea acesteia într-o sumă de bani duce la încetarea

<sup>5</sup>TS, col.civ., decnr.778/199, în Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1995, p. 83-85

contractului de întreținere și nașterea altuia de rentă viageră. Menținând în parte regulile stabilite de practică și aducând soluții noi prin modificarea obiectului contractului, locului executării, stabilirea întinderii obligației, sublinierea importanței contractului prin includerea în categoria actelor formale, instituirea unor noi mijloace de protecție a terților vătămați prin încheierea contractului, proiectul noului Cod civil stabilește pentru prima dată o reglementare unitară aplicabilă contractului de întreținere.

O măsură necesară dată fiind frecvența încheierii acestui tip de contract și care duce la protejarea părților contractante dat fiind că nu mai este necesar să prevadă întreg conținutul actului încheiat de ei ci, în măsura în care nu au derogat de la dispozițiile legale ce îl guvernează acestea le vor fi aplicabile în mod complet și automat. Independent de soluțiile propuse pentru rezolvarea problemelor pe care le poate ridica un contract de întreținere, marele avantaj adus de noua reglementare constă în aducerea contractului în sfera celor numite astfel încât simpla lui calificare să fie suficientă pentru cunoașterea regimului său juridic.